

РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ, ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ І ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 808.5:37.091.33:34(045)

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ І ФОРМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Юлія Короткова

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних дисциплін,
Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Маріуполь Донецької обл., Україна
ORCID ID 0000-0003-2919-5545

y.korotkova1201@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено характеристиці інтерактивних методів і форм удосконалення культури мовлення майбутніх юристів під час їх базової підготовки в закладі вищої освіти. До продуктивних форм удосконалення культури мовлення фахівців віднесено заняття-диспути, заняття-дослідження, заняття-дискусії, бінарні заняття, на яких формується комунікативна компетентність студентів, виявляється їх ініціатива, створюється ситуація впевненості, інтелектуальної розкритості, реалізується педагогіка співпраці. Серед методів удосконалення культури мовлення правників чільне місце посідають рольові і ділові ігри, театральні методики, техніка драми, які сприяють не лише вдосконаленню культури мовлення фахівців юридичної галузі, а й розвивають їх фантазію й творчі здібності, сприяють соціалізації особистості, дозволяють реалізовувати контекстний (професійно орієнтований) підхід у підготовці юристів. Особливу увагу приділено методу проєктів, а саме: з'ясовано його роль у вдосконаленні культури мовлення майбутніх правників, виділено стадії виконання проєкту, схарактеризовано особливості його оцінювання.

Ключові слова: культура мовлення; майбутній юрист; інтерактивні форми і методи; метод проєктів.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Майбутні фахівці юридичної галузі ще під час фахової підготовки в закладі освіти повинні навчитися виступати в ролі доповідача, опонента, володіти вміннями і навичками створювати й вирішувати проблемні ситуації, доводити свою думку чи спростовувати певне твердження, переконувати клієнта, викликати в нього довіру, підтримати увагу тощо. Колективні інтерактивні форми взаємодії і спілкування вчать юристів формулювати думки рідною мовою, дотримуючись норм літературної мови, володіти усною і писемною формами мовлення, слухати і чути, розуміти інших, аналізувати власне й чуже мовлення, коректно й аргументовано вести дискусію. На таких заняттях забезпечується формування предметних і соціальних якостей професіонала, розвиток творчого професійного мислення, пізнавальної мотивації, професійне застосування знань у навчальних

умовах. Беручи участь у колективній діяльності, студент перебуває в діалогічній щодо інших студентів і викладача позиції, засвоює норми професійних дій, норми стосунків у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні у вітчизняній та зарубіжній науці наявна значна кількість праць, присвячених питанням застосування інтерактивних методів і форм навчання. Так, теоретико-методологічні засади зазначеної проблеми розкрито в роботах О. Пометун та Л. Пироженко. Проблема діалогової взаємодії учасників комунікативної діяльності в процесі інтерактивного навчання досліджувалась у роботах О. Семенов та Л. Насіленко. Колективним інтерактивним методам і формам удосконалення культури мовлення присвячено праці Т. Окуневич. Питання реалізації контекстного навчання іноземної мови майбутніх правоохоронців за допомогою інтерактивних методів розглянуто в дисертаційній роботі О. Мамонової. Застосуванню інтерактивних методів навчання української мови майбутніх юристів присвячено наукові розвідки О. Калити.

Утім проблема використання інтерактивних методів і форм удосконалення культури мовлення майбутніх юристів під час їх базової підготовки у виші є недостатньо дослідженою у вітчизняній науці.

Формулювання цілей статті. З огляду на вищезазначене метою статті є подати характеристику інтерактивних методів і форм удосконалення культури мовлення майбутніх фахівців юридичної галузі.

Результати дослідження. Серед колективних інтерактивних форм взаємодії під час підготовки майбутніх юристів чільне місце посідають *заняття-диспути, заняття-дослідження, заняття-дискусії*. На практичних заняттях, проведених у колективній формі, можна запропонувати ролі: ведучого, опонента чи рецензента, логіка, експерта тощо залежно від того, який матеріал обговорюється, яку мету ставить викладач. На таких заняттях виявляється ініціатива тих, хто навчається, створюється ситуація впевненості, інтелектуальної розкнутості, реалізується педагогіка співпраці. У всіх видах колективної роботи студенти одержують реальну практику формування й відстоювання своєї думки, осмислення системи аргументації, тобто перетворення інформації в знання, а знань – у переконання й погляди (Ляховицький, 1981).

Досить корисними для формування культури мовлення можуть стати *бінарні заняття*, які проводяться викладачами разом із фахівцями-практиками, наприклад, психологами, юристами, адвокатами, представниками національної поліції тощо. Останні на конкретних прикладах можуть проілюструвати студентам важливість мовної підготовки для їх майбутньої професії.

Досить продуктивним методом формування культури мовлення є *метод гри (рольової та ділової)*, який дозволяє моделювати реальні ситуації спілкування, у які ймовірно можуть потрапити фахівці.

Рольова та ділова гра – це метод, головною метою якого є спілкування. Детальніше, рольові ігри дають можливість студентам усвідомити, що мова є не лише засобом розповсюдження інформації, а й побудови міжособистісних стосунків. Рольові та ділові ігри сприяють збагаченню мови, створюють стимул для участі в спілкуванні, удосконалюють уміння співпраці, допомагають сором'язливим студентам розкриватися та вільно висловлювати свої думки; розвивають фантазію та творчі здібності, сприяють соціалізації особистості (Αγαθαγγελίδου, 2007; Γκαραβέλας, 2007).

Основна мета рольової гри (РГ) як форми контекстного (професійно орієнтованого) навчання – розвиток у майбутніх фахівців умінь міжособистісного спілкування й взаємодії на професійно орієнтованому матеріалі. У РГ створюються найбільш сприятливі умови формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців, бо вони мають широкі можливості практичного використання мови у функції засобу породження власних думок на професійно орієнтованому змісті гри, обміну цими думками з іншими учасниками, організації взаємодії з ними.

У процесі РГ формується цілий комплекс як властиво мовних умінь і навичок, так загальнокультурних і загальнопрофесійних якостей: уміти прийняти й виконати роль, орієнтуватися в ролях партнерів, вибирати мовні засоби відповідно до ситуації, виражати й відстоювати свою думку, свої принципи, знаходити компроміс, прогнозувати конфлікт і знаходити шляхи його вирішення, знімати психологічну напруженість, бачити проблему й пропонувати шляхи її вирішення, формулювати гіпотезу й перевіряти її, гнучко міняти тактику своєї поведінки, правильно застосовувати мовні формули, володіти стратегією спілкування, розуміти правильність висловлення партнера, оцінювати поведінку партнера, правильно розуміти невербальні ознаки спілкування партнера тощо (Мамонова, 2015).

Ділова гра (ДГ) являє собою квазіпрофесійну діяльність, що має риси як навчання, так і праці, і дозволяє задати в навчанні предметний і соціальний контексти майбутньої професійної діяльності (Мамонова, 2015). Ділова гра сприяє розвитку професійних навичок, формує вміння взаємодії з партнерами, ділові якості й риси майбутніх фахівців, викликає позитивні емоції, стимулює розумову діяльність, розвиває нестандартне мислення (Башкір, 2018). Під час розробки ДГ реалізуються такі психолого-педагогічні принципи (Вербицкий, 1991): імітаційного моделювання конкретних умов, ситуацій професійної

діяльності; ігрового моделювання змісту й форм професійної діяльності; спільної діяльності; двохплановості; принцип проблемності змісту імітаційної моделі й процесу його розгортання в ігровій діяльності.

У європейській країнах, зокрема в Греції, досить популярними в підготовці фахівців є *техніки драми* (τεχνικές του δράματος). Грецькі науковці Г. Катселіс та А. Хасапіс наполягали, що за допомогою цього методу студент співпрацює в групі, використовуючи при цьому всі виражальні засоби (голос, рухи тіла, міміку тощо) в різних ситуаціях спілкування, долає певні труднощі, наприклад, страх помилки та недостатня довіра до інших членів групи й викладача, що допомагає проявлятися його творчості та ініціативі під час вербальної та невербальної комунікації. Так, за допомогою техніки драми вдосконалюється комунікативна компетентність майбутнього фахівця та паралельно покращується його психічний стан (створюється відчуття спокою, невимушеності, посилюється самоповага, розвивається здатність до вирішення проблем, уникнення безвихідних ситуацій тощо). Студент розвивається як цілісна особистість, яка розуміє себе і свій зв'язок зі світом, розуміє свою культурну ідентичність та готова до міжкультурного діалогу (Κατσέλης, 2010; Χασάπης, 2011).

Зокрема, педагоги пропонували застосовувати такі вправи: вправи на відпрацювання техніки мовлення: вправи на дихання, на постановку голосу (зміни темпу, тембру голосу, копіювання різних звуків: кашель, позіхання, свист, рев тощо); копіювання рухів, які щось означають; незапланований випадок: певний випадок в аудиторії, фраза, рух можуть стати приводом до дії (наприклад, один із студентів загубив певну річ, і викладач пропонує пофантазувати, як її можна знайти: написати оголошення до студентської газети, звернутись до бюро знахідок тощо); пантоміма: студент без слів презентує певну ситуацію, сценарій, характерне обличчя, а інші мають відгадати, що саме він зображає; драматизація (міфів, казок, пісень тощо); читання театральних творів; підготовка театральних вистав; написання власних театральних творів та їх постановка; рольові ігри, моделювання (Χασάπης, 2011).

Дуже близьким до техніки драми є *метод театральної гри*, який також сприяє як розвитку комунікативної компетентності, так і духовному розвитку особистості студента. Як зазначала грецький педагог З. Антонопулу, театральна гра є універсальним методом навчання, який може бути використаний для будь-якої вікової категорії учнів, студентів, дорослого населення з будь-яким рівнем володіння мовою (Αντωνοπούλου, 2010).

Надзвичайно широкі можливості для формування та вдосконалення культури мовлення юристів надає *метод проєктів*, який надає величезні

можливості для емоційного та особистісного розвитку студентів, формування та вдосконалення їх комунікативної компетентності, інтелектуальних здібностей, розвитку їх автономії, реалізації міжкультурної освіти, налагодження зв'язку навчання з дійсністю, відмови від підручника як єдиного джерела знань тощо. Окрім цього, метод проєктів сприяє розвитку вмінь співпраці та реалізації міжпредметних зв'язків.

Грецький педагог Е. Контос визначив умови успішної реалізації методу проєктів: відповідна підготовка викладача до організації та керівництва проєктом; пошуково-практичний характер, досяжні цілі і завдання проєктних робіт; необхідне оснащення; об'єктивна оцінка як поточної діяльності студентів, так і кінцевого результату (Κοντός, 2013).

Аналіз праць учених показав, що вони виділяли й характеризували різну кількість стадій виконання проєктної роботи: від чотирьох до семи і навіть до одинадцяти. Хоча насправді всі стадії можна узагальнити до чотирьох головних.

Перша стадія – стадія підготовки, визначення проблеми, планування проєкту. На цій стадії студентам пропонується філософія проєктної роботи, здійснюється її аналіз. Тут необхідно викликати інтерес студентів до вибору теми, залучити їх до дискусії, обговорення, висунення пропозицій. Після вибору теми студенти поділяються на групи із врахуванням таких критеріїв, як: стать, соціальне походження, навчальні досягнення, міжособистісні стосунки тощо. Доречно в кожній групі обрати координатора. Далі необхідно визначити структуру, часові терміни та етапи виконання проєктної роботи, пояснити критерії її оцінювання.

Друга стадія – виконання проєкту. Під час виконання проєкту проводяться консультаційні зустрічі з викладачем, підготовка, якщо заплановано, проміжних звітів тощо.

Третя стадія – подання проєкту у вигляді презентації Power-Point, твору, виставки, розробленого сайту тощо. Презентує проєкт один або кілька представників групи, після чого йде обговорення проєкту між групами та викладачем, у разі необхідності вказуються недоліки, труднощі, на які наштовхнулись учасники проєкту, та триває пошук шляхів їх подолання.

Четверта стадія – оцінювання проєктної роботи (Ζαρδέλης, Σαραδίδου, 2011; Κακάτσιου, 2006; Μιχαηλίδου-Ευριπίδου, 2006; Τσαρούχα, 2013).

Виняткової уваги заслуговує питання оцінювання проєктної роботи. Оцінюватись має не лише групова робота, а й індивідуальна. Внесок кожного учасника в розроблення проєкту можна оцінювати згідно з індивідуальним щоденником, де фіксуються дати завершення поточних робіт, додаткова інформація стосовно виконаних робіт, консультацій із викладачем,

однокурсниками, іншими особами, критичні зауваження, пропозиції, роздуми щодо процесу дослідження; індивідуальним пакетом, який містить короткий звіт про хід роботи групи та оцінку власного внеску; реальною участю особи в розробленні проєкту (Τσαρούχα, 2013). Під час оцінювання проєкту необхідно брати до уваги досягнення поставлених цілей, наголос робити не на оцінці кінцевого продукту, а на роботі студента впродовж усього дослідження (Μιχαηλίδου-Ευριπίδου, 2006), також необхідно надавати час для здійснення критичного самоаналізу студентами якості своєї роботи (Κακάτσιου, 2006).

Продемонструємо, яким чином можна реалізовувати наведені нижче методи вдосконалення культури мовлення юриста.

Вправа 1. Підготуйтеся до участі в дискусії, дебатах. Темати дискусій та дебатів можуть бути такі: «Чи може в Україні бути дві державні мови?», «Чи необхідно поліцейському володіти державною мовою?», «Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»: виклики, проблеми, перспективи», «Патріотизм – мода чи самосвідомість нації?», «Евтаназія: психологічний та юридичний аспект» тощо.

Вправа 2. Візьміть участь у рольових та ділових іграх, наприклад, «Юридична фірма», «Час суду», «Битва юристів», «Конференція» тощо. Так, у грі «Конференція» передбачається вияв мовленнєвих умінь у складній мовленнєвій ситуації. Тема конференції «Актуальні питання юридичної освіти та науки в Україні та світі». Завдання для учасників конференції: обмінятися думками з проблем юридичної освіти та науки. У ході гри кожен учасник мав 3 – 4 хвилини для виголошення свого повідомлення на задану тему й анотацію до цього повідомлення у двох-трьох реченнях.

У процесі гри має здійснюватись корекція мовлення її учасників, пошуки потрібної лексики, виправлятися помилки (лексичні, граматичні).

Вправа 3. Підготуйте проєкт на тему «Мовна політика України». Мета: з'ясувати сутність поняття «мовна політика»; дослідити історію становлення мовної політики в Україні; проаналізувати особливості формування й реалізації мовної політики на сучасному етапі; простежити двосторонній вплив мовної політики на загальний розвиток суспільства.

Алгоритм роботи над проєктом: 1) визначення проблеми, теми, мети; 2) формулювання завдань; 3) формування груп; 4) продумування ходу діяльності, варіантів дослідження; 5) розподіл обов'язків; 6) узагальнення результатів дослідження; 7) підготовка презентації; 8) оприлюднення результатів; 9) оцінювання, взаємооцінювання, самооцінювання; 10) рефлексія.

Опис проєкту. Для виконання проєкту студенти об'єднуються в чотири групи. Група істориків досліджує особливості становлення та реалізації мовної

політики в Україні в різні історичні періоди. Група лінгвістів з'ясовує зміст поняття «мовна політика», «мовне планування», «мовна освіта». Група юристів вивчає закони, Конституцію України, нормативно-правові акти, які регулюють мовну політику в державі. Група політиків вивчає питання про вплив мовної політики на загальний розвиток суспільства, україно-російську двомовність, можливість або неможливість функціонування в Україні двох і більше державних мов.

Кінцевий продукт. Група істориків демонструє відеофільм або мультимедійну презентацію за матеріалами досліджень. Група лінгвістів презентує словник термінів. Група юристів подає на розгляд збірник нормативно-правових актів щодо реалізації мовної політики. Група політиків пропонує шляхи вдосконалення мовної політики в Україні.

План заняття: I. Вступне слово викладача. Оголошення теми, мети. II. Захист мікропроектів. III. Оцінювання результатів роботи студентів. Взаємооцінювання. Самооцінювання. IV. Рефлексія.

Вправа 4. Підготуйте проєкт на тему «Судові промови». Мета: дослідити лінгвістичні особливості судової промови; етапи підготовки до неї; мистецтво виголошення промов.

Алгоритм роботи над проєктом: 1) визначення проблеми, теми, мети; 2) формулювання завдань; 3) формування груп; 4) продумування ходу діяльності, варіантів дослідження; 5) розподіл обов'язків; 6) узагальнення результатів дослідження; 7) підготовка презентації; 8) оприлюднення результатів; 9) оцінювання, взаємооцінювання, самооцінювання; 10) рефлексія.

Опис проєкту. Для виконання проєкту студенти об'єднуються в три групи. Група істориків опрацьовує історичні джерела; аналізує та систематизує інформацію з питання дослідження; підводить підсумки, формулює висновок, готує слайди. Група дослідників збирає інформацію з наукових, навчальних, фахових джерел, інтернет-ресурсів, засобів масової інформації щодо лінгвістичних особливостей судової промови, етапів її підготовки, ролі позамовних засобів у виголошенні промови. Група ораторів добирає найкращі зразки судових промов, демонструє мистецтво їх виголошення.

Кінцевий продукт. Група істориків надає історичний коментар із демонстрацією слайдів за матеріалами пошукової роботи. Група дослідників презентує портфоліо з питань дослідження. Група ораторів демонструє мистецтво проголошення судових промов.

Модель побудови заняття: I. Вступне слово викладача. Оголошення теми, мети. II. Захист мікропроектів. III. Оцінювання результатів роботи студентів. Взаємооцінювання. Самооцінювання. IV. Рефлексія.

Висновки. Отже, задля ефективного формування та вдосконалення мовленнєвої культури юриста необхідно доцільно використовувати все багатство інтерактивних методів і форм навчання, до яких відносимо: заняття-диспути, заняття-дослідження, заняття-дискусії, рольові й ділові ігри, техніки драми, театральні методики, метод проєктів тощо. Останні покликані не лише вдосконалювати культуру мовлення майбутнього правознавця, а й сприяти формуванню в нього важливих професійних і соціальних умінь та навичок.

До перспектив подальших розвідок у цьому напрямі відносимо вивчення педагогічно цінного зарубіжного досвіду формування культури мовлення правників для його творчого впровадження у вітчизняну освітню практику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Башкір, О. (2018). Активні й інтерактивні методи навчання у вищій школі. *Педагогіка і психологія*, 60, 33–44. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2539319>.
2. Вербицкий, А. А. (1991). *Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: методическое пособие*. Москва, Российская Федерация: Высшая школа.
3. Ляховицкий, М. В. (1981). *Методика преподавания иностранного языка: учеб. пособие для филол. ф-тов вузов*. Москва, Российская Федерация: Высшая школа.
4. Мамонова, О. І. (2015). *Контекстна модель професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх правоохоронців*. (Дис. канд пед. наук). Старобільськ, Україна: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».
5. Αγαθαγγελίδου, Μ. (2007). Το παραδοσιακό παιχνίδι στη διδασκαλία της γλώσσας. *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου «Η Ελληνική Γλώσσα ως δεύτερη/ξένη»*. (Σ. 45–54). Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
6. Αντωνοπούλου, Ζ. (2010). Το θεατρικό παιχνίδι στην εκμάθηση του λεξιλογίου της ξένης γλώσσας. *Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου “Μαθαίνω πως να μαθαίνω”*. Αθήνα: Ελληνικό Ινστιτούτο Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης. Взято з http://www.elliepek.gr/documents/5o_synedrio_eisigiseis/Antonopoulou_Zoi.pdf.
7. Γκαρβέλας, Κ. (2007). *Η συμβολή των παιχνιδιών ρόλων στην επικοινωνιακή ικανότητα των μαθητών μιας ξένης γλώσσας*. Взято з <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyhos17/155-169.pdf>.
8. Ζερδέλη, Σ., Σαραφίδου, Τ. (2011). Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και προτάσεις πρόσληψης και παραγωγής λεξιλογίου στο γλωσσικό μάθημα με εφαρμογή του κειμενοκεντρικού/επικοινωνιακού μοντέλου και της μεθόδου project σε επιλεγμένα κειμενικά είδη. Β' Μέρος. *Παιδαγωγικός Λόγος*, 1, 85–99.
9. Κακάτσιου, Χ. (2006). Η διαθεματικότητα στην εκπαίδευση και η μέθοδος project. *Δελτίο Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου*, 8, 29–32.
10. Κατσέλης, Γ. (2010). *Εκπαιδευτικό Δράμα: θεωρητικό πλαίσιο και δραματικές τέχνες*. Взято з http://www.psichogios.gr/datafiles/videos/EkpaideutikoDrama_1.pdf.
11. Κοντός, Ευσ. (2013). *Μέθοδος project: πρακτική εφαρμογή, αντιμετώπιση προβλημάτων*. Взято з http://dide.fth.sch.gr/grepr/wp-content/uploads/2013/02/st_kontos.pdf.
12. Μιχαηλίδου-Ευριπίδου, Α. (2006). Ερευνητικές Μελέτες-Projects. *Δελτίο Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου*, 8, 11–12.
13. Τσαρούχα, Β. (2013). *Η μέθοδος project ως δημιουργικό μοντέλο Διδασκαλίας*. Взято з <http://dide.fth.sch.gr/grepr/wp-content/uploads/2013/02/axiologisi-project.pdf>.

14. Χασάπης, Α. (2011). *Τεχνικές του δράματος και Διδακτική των ζωντανών γλωσσών. Η συμβολή τους στη διαμόρφωση διαπολιτισμικής συνείδησης*. Взято з <http://www.frl.auth.gr/sites/congres/interventions/gr/xassapis.pdf>.

INTERACTIVE METHODS AND FORMS OF IMPROVING THE FUTURE LAWYERS' SPEECH CULTURE

Yuliia Korotkova

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor of the Department of Humanities,
Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine,
Mariupol, Donetsk region, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-6930-9730
y.korotkova1201@ukr.net

Abstract. The article deals with the characterization of interactive methods and forms of improving future lawyers' speech culture during their basic training in a higher education institution. The productive forms of improving the speech culture of specialists include lessons-debates, lessons-researches, lessons-discussions, which form students' communicative competence, identify their initiative, create a situation of confidence, intellectual relaxation, and realise the pedagogy of cooperation. It is emphasized that topics for discussions and debates should be selected in view of the students' future profession, for example, "Can there be two official languages in Ukraine?", "Is it necessary for a lawyer to master the state language?", "The Law of Ukraine "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as the State Language": challenges, problems, prospects", "Euthanasia: psychological and legal aspects", etc. Among the methods of improving lawyers' speech culture, prominent role is played by role and business games, theatrical technique, drama technique, which contribute to both improving the culture of speech of lawyers and developing their imagination and creative abilities, promoting socialization of the individual, allowing to realise the context (professionally oriented) approach in training lawyers. The topics of role-playing and business games can be: "Law Firm", "Court Hour", "Battle of the Lawyers", "Conference", etc. Particular attention is paid to the method of projects, namely its role in improving the language culture of future lawyers (it provides great opportunities for emotional and personal development of students, improving their communicative competence, intellectual abilities, the development of their autonomy, the implementation of intercultural education, the establishment of connection between training with reality, rejection of the textbook as the only source of knowledge, development of cooperation skills and implementation of cross-curricular relations), the stages of project realization (the stage of preparation, of problem definition, of project planning, of project implementation, of project submission, of evaluation of project work) are highlighted, features of its evaluation are characterized (both the completed product and each student's contribution to its development are the subject of evaluation). Examples of practical use of the project method on such topics as "Language Policy of Ukraine" and "Court Speeches" are presented.

Key words: culture of speech; future lawyer; interactive forms and methods; project method.

REFERENCES

1. Bashkir, O. (2018). Active and interactive higher school training methods. *Pedahohika i psykholohiia*, 60, 33–44. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2539319>.
2. Verbickyu, A. A. (1991). *Active training in higher education: a contextual approach: metodicheskoe posobie*. Moscow, Russia: Vysshaya shkola.

3. Lyahovitskiy, M. V. (1981). *Methods of foreign language teaching: ucheb. posobie dlja filol. f-tov vuzov*. Moscow, Russia: Vysshaya shkola.
4. Mamonova, O. I. (2015). *Contextual model in professionally-oriented language training of future law-enforcement officers*. (PhD dissertation). Starobilsk, Ukraine: DZ “Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka”.
5. Agathangelidou, M. (2007). The traditional game in language teaching. *Proceedings from International Conference “I Ellinikí Glóssa os défteri/xéni”*. (Pp. 45–54). Thessaloniki, Greece: Panepistímio Dytikís Makedonías.
6. Antonopoulou, Z. (2010). The theatrical game in learning vocabulary. *Proceedings from V Panhellenic Conference “Mathaíno pós na mathaíno”*. Athens, Greece: Ellinikó Instituto Efarmosménis Paidagogikís kai Ekpaídefsis. Retrieved from http://www.elliepek.gr/documents/5o_synedrio_eisigiseis/Antonopoulou_Zoi.pdf.
7. Garavelas, K. (2007). *The contribution of role-playing-games to students' communication skills in a foreign language*. Retrieved from <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos17/155-169.pdf>.
8. Zerdeli, S., Sarafidou, T. (2011). Methodological approaches for recruitment and production of vocabulary in the language course with application of the text-centered/communication model and the project method in selected textual items. Part B. *Paidagogikós Lógos*, 1, 85–99.
9. Kakatsiou, Ch. (2006). Cross-thematic integration in education and the project method. *Deltío Paidagogikou Institutoú Kyprou*, 8, 29–32.
10. Katselis, G. (2010). *Educational Drama: theoretical framework and dramatic arts*. Retrieved from http://www.psichogios.gr/datafiles/videos/EkpaideutikoDrama_1.pdf
11. Kontós, Efs. (2013). *Project method: practical application, troubleshooting*. Retrieved from http://dide.fth.sch.gr/grepr/wp-content/uploads/2013/02/st_kontos.pdf.
12. Michailidou-Evripidou, A. (2006). Research Projects. *Deltío Paidagogikou Institutoú Kyprou*, 8, 11–12.
13. Tsaroucha, B. (2013). *The project method as a creative teaching model*. Retrieved from <http://dide.fth.sch.gr/grepr/wp-content/uploads/2013/02/axiologisi-project.pdf>.
14. Hasapis, A. (2011). *Drama Techniques and Teaching Living Languages. Their contribution to the formation of intercultural consciousness*. Retrieved from <http://www.frl.auth.gr/sites/congres/interventions/gr/xassapis.pdf>.

Матеріали надійшли до редакції 21.04.2020 р.